

Антоній МОЙСЕЙ,
ВДНЗ України «Буковинський державний
медичний університет», Чернівці (Україна)

Antoni MOYSEY
Higher State Educational Establishment of Ukraine
«Bukovinian State Medical University»,
Chernivtsi (Ukraine), antoniimoisei@bsmu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0001-5295-2271

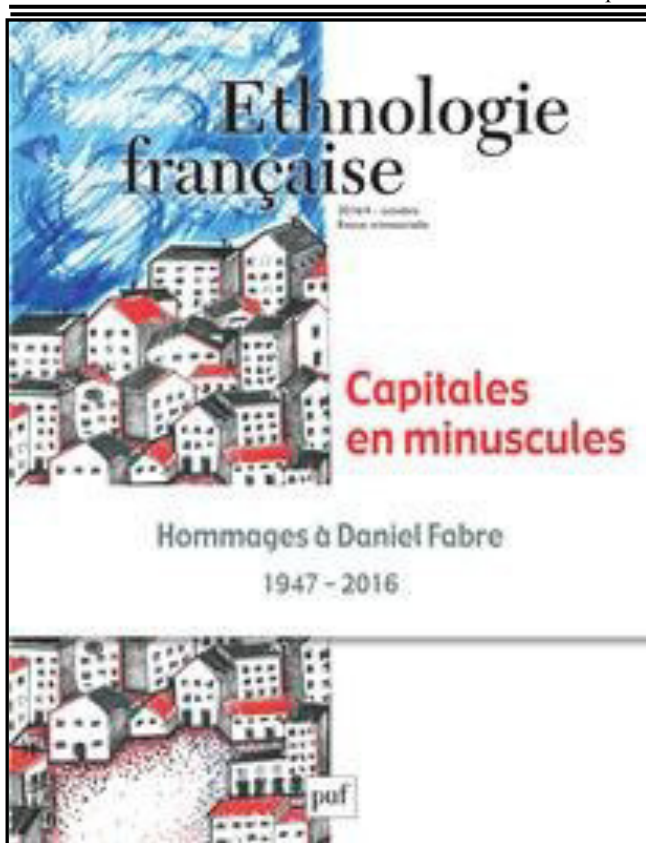
**ТЕМАТИКА НАУКОВИХ РОБІТ НА
СТОРІНКАХ ЖУРНАЛУ "ФРАНЦУЗЬКА
ЕТНОЛОГІЯ" (2006-2016)**

**SPECIFIC OF THE SCIENTIFIC
PUBLICATIONS IN THE JOURNAL
"FRENCH ETHNOLOGY" (2006-2016)**

Ключевые слова: «Французская этнология»,
этнография, культурная антропология, народоведение.

**Мойсей Антоний. Тематика научных работ на страницах
журнала "Французская этнология" (2006-2016).**

В предлагаемом обзоре «Французской этнологии» проанализирована тематика, над которой работают наши французские коллеги в области этнографии, культурной антропологии и этнологии на протяжении последних десяти лет. Кроме того, журнал ежегодно посвящает один из номеров определенной стране. Обзор познакомят читателя с научной народоведческой проблематикой в таких странах как Венгрия, Великобритания, Швеция, Норвегия, Польша, Ирландия, Словения, Хорватия, Турция, Израиль, Италия.

Нові реалії, які постали в Україні після набуття незалежності, диктують нові напрямки діяльності гуманітарної науки, в тому числі розширюють обрії дослідницьких інтересів українських учених. Відходячи від старих радянських настанов зосереджувати увагу винятково на соціокультурних проблемах та етнічній культурі українців і слов'янства, етнологи відчули потребу інтеграції до світового наукового простору. Відтак, постало питання доповнення сфер наукових досліджень вивченням широкого спектру культури та етнопсихології народів світу.

В зазначеному аспекті багато цікавого матеріалу нам надають наукові журнали етнологічного спряму-

вання європейських держав.

Серед них неабиякого авторитету набуло щоквартальне видання Французького етнологічного товариства «Ethnologie française» (Французька етнологія) – www.puf.com. Журнал виходить у Парижі у видавництві «Presses universitaires de France» (Університетська преса Франції) та має свою електронну версію французькою мовою. Засновано видання було 1971 р. Жаном Кюїзенге, відомим французьким етнологом (праці: «Етнологія Європи», «Етнологія Франції», «Архітектура французьких сіл», «Пам'ять Карпат. Тисячоліття Румунія: погляд з середини» та ін.), доктором філологічних наук, професором, керівником проекту Національного центру наукових досліджень, видання висвітлювало антропологию Франції та франкомовних країн, а з кінця 1990-х рр. – етнологію всієї Європи. Нині головним редактором і директором видання є Мартин Сегален.

В 2006 р. журнал «Ethnologie française» був представлений науковому загалу українським аналогом «Народна творчість та етнологія» (спецвипуск № 6 за 2006 р.) (гол. ред. – академік НАНУ Ганна Скрипник). Основні проблеми, представлені французькими фахівцями, були: музеї та суспільство, самотність та громадянство, національна ідентичність та націоналізм, регіональні ідеї в сучасній Франції, регіональні культури та їх визнання (зокрема Французька Басконія, Бретань). Особлива увага зверталася на вимоги часу та на перспективи розвитку етнології та суспільних наук у сучасному світі.

Аналізуючи тенденції розвитку етнології Франції, відомий вчений, професор Університету Е–Марсель I, Національного центру наукових досліджень: Інститут Середньоморської порівняльної етнології, Крістіан Бромберже підсумовував 25-річний період її становлення як науки. Він вказав на складність пошуку загальної методики досліджень між етністоричним вивченням сохи, сільських домівок, головних уборів, що представляють втрачений світ, та сьогоденнішими дослідженнями ставлення населен-

ня до радіоактивної загрози від атомних електростанцій; хірургії у шпиталях; телефільмів; профспілкового руху чи вміння користування пральними машинами? Вчений ще тоді шукав відповідь на питання, що спільного у плані методології дослідження між збиранням інформації про провінційне селище та масових зібрань (виборчі мітинги, великі спортивні змагання, рок концерти, сукупність відвідувачів супермаркетів тощо). [«Народна творчість та етнологія» (специвипуск № 6 за 2006 р., с. 14).] На наш погляд, однозначна відповідь на це питання не знайдена до сьогодні. І в цьому ми переконаємось перегортаючи сторінки «Ethnologie française» від 2006 року.

За 10 років вийшло друком 40 номерів журналу. Їх тематика дуже різноманітна, але в своїй сукупності створює цілісну картину розвитку як французької етнології і антропології, так і загальноєвропейської наукової проблематики. Кожний номер журналу має загальну назву, в якій відображено напрямки досліджень, висвітлених в даній публікації. Простий перерахунок цих тем дає уявлення про загальні тенденції роботи наших європейських колег. Пропонуємо увазі нашого читача згадану проблематику за роками і номерами.

2006 – «Від цензури до самоцензури» (1), «Угорщина. Джерела етнографії» (2), «Острови реальні, острови омріяні» (3), «Спорт і ризик» (4);

2007 – «Стоп-кадр: фотографія і антропологія» (1), «Велика Британія. Антропологія домашнього вогнища» (2), «Мемуари множинні, мемуари конфліктів» (3), «Антропологія школи» (4);

2008 – «Мистецтво праці» (1), «Швеція. Етнологія міста» (2), «Корсика. Всі простори для дослідження» (3), «Європа та етнологія різних країн» (4);

2009 – «Тварини розбрату» (1), «Норвегія. Погляд зсередини» (2), «Інвалідність. Між дискримінацією та інтеграцією» (3), «Метео. Клімат і людина» (4);

2010 – «Новини підліткового періоду» (1), «Польща. Після комунізму» (2), «Нематеріальна спадщина Французької Америки» (3), «Урбанізована природа» (4);

2011 – «Анатомія відрази» (1), «Ірландія. Після Аренсберга та О Дуїлеарга» (2), «Етнографія допомоги» (3), «Поширення спорту» (4);

2012 – «Батьки та батьківство в Європі» (1), «Словенія. Між Заходом і Сходом» (2), «Париж етнологів. Місця, люди ...» (3), «Не та сучасність, що була колись. В Бретані» (4);

2013 – «Країни загублені, країни уявні» (1), «Хорватія. Гібридність та спротив» (2), «Продажна сексуальність» (3), «Сучасний іудейський світ» (4);

2014 – «Кафе і ресторани міста» (1), «Туреччина. Держава в інтимі» (2), «Час біографічний та його розриви політичні» (3), «Літературна етнологія» (4);

2015 – «Вимір безпеки» (1), «Ізраїль повсякденний» (2), «Чистота, бруд, увічливість» (3), «Питання зростання: повноваження на свій страх і ризик» (4);

2016 – «Мистецтво і гра жанрів» (1), «Італія.

Розлад в сім'ї» (2), «12 видатних фігур» (3).

Оглядом можна вважати № 4 за 2008 р., в якому висвітлена тема «Європа та етнологія різних країн». В ньому вчені знов повертаються до дебатів про шляхи розвитку етнології на сучасному етапі. Загальне бажання всіх учасників дискусії, мабуть, сформульоване в статті Мартина Сагалена і Андре Беррери-Гонзалеса під назвою «Збудувати Європу навчання та пошуку». Не менш знаковою є стаття Ірен Бейе «Антропологія в європейському пошуковому просторі. Світ в розбудові». На сторінках цього ж номеру публікації розгорнутий диспут з теми співіснування етнології і музеїв.

В полі зору редакції постійно перебувають окремі країни з їх основними проблемами в сфері етнології (до речі, Україна була представлена на сторінках № 2 журналу за 2004 р.). За розглянутий період, як було вже відмічено, висвітлена наукова проблематика народознавства в таких країнах як Угорщина (2006/2), Велика Британія (2007/2), Швеція (2008/2), Норвегія (2009/2), Польща (2010/2), Ірландія (2011/2), Словенія (2012/2), Хорватія (2013/2), Туреччина (2014/2), Ізраїль (2015/2). І вже в цьому році № 2 журналу присвячений Італії під загальною назвою «Розлад в сім'ї». Сфери їх етнологічних пошуків представлені науковцями з кожної окремої країни.

Угорські етнографи присвятили свої дослідження джерелам етнографії, їх історичному і соціальному контекстам, структурі угорської етнографії, напрямку пошуку та методології та ін. Найбільший інтерес викликає вивчення аграрної техніки в районі Карпат, шаманізму в угорській культурі, фольклору та усній традиції, музикології. Місто зі своїми проблемами починає вигравати важливу роль у виборі тематики досліджень для наших мадярських колег. В цьому контексті згадується дуже змістовна стаття відомого угорського етнолога Аттілі Паладі Ковача «Куди прямує європейська етнографічна наука», надрукована у журналі «Народна творчість та етнологія» (№ 2 за 2015 р.), в якій вчений окреслив певні перспективні, на його погляд, напрямки розвитку етнології на сучасному етапі. Він звертав увагу на розвиток регіоналістики, етнографічного картографування, культурної екології, вказував на необхідність написання європейських праць широкого масштабу, висловлював очікування підвищення вимог до порівняльних європейських студій і субконтинентальних та інших розвідок великих географічних обширів. Ним було підкреслено необхідність порівняльних студій на рівні міжнародних досліджень народних вірувань і релігій.

Британські етнологи високо цінують національні досягнення, тому, мабуть, стаття Софі Шевальє, Жанетт Едвардс та Шарон Макдональд була названа «Антропологія в Великій Британії: дисципліна на підйомі». В ній зроблена спроба теоретичного синтезу, пропонується загальний погляд на розвиток цієї галузі наукових пошуків, одночасно матеріал подається без зайвої наукоподібності. Найбільш характерні теми, запропоновані науковцями в цьому номері журналу стосуються студій британських спільнот, взаємовідношень суспільства і індивідумів з їх ма-

теріальною буденністю, сільської тематики, керамікології і, звісно міста з його проблемами. Викликає певну цікавість тематика спелеології à l'irish.

Номер журналу, присвячений Швеції, отримав загальну назву, пов'язану з етнологією міста. Теоретичний підхід до проблематики висвітлений в статті Жан-Марі Приват, Анджели Рундквіст та Аннік Сьогрен: «Етнологія між соціальним аналізом та культурною експертизою», де піднімаються питання наявності етнології, розмірковується над проблемою «Людина і світ», «Гноми і чоловіки». Погляд на етнологію Європи представлений Орваром Льофгреном. Біргітта Свенсон охарактеризувала розвиток етнології Скандинавії. Історія її розвитку розглядається через призму практики створення музеїв: Північного Музею в Стокгольмі (1873), Музею Трокадеро (1879), Національного музею народного мистецтва і традицій та ін.

Загальна назва, яка стосується Норвегії, дубльована назвою статті Маріанн Е. Ліен і Маріт Мельхус: «Норвегія. Погляд зсередини». Автори роботи звертають увагу читачів на географічні та кліматичні особливості своєї країни, що, природно, впливають на тематичну спрямованість етнологічних досліджень. Логічним продовженням заданого тренду є стаття Томаса Хілланда Еріксена «Рекурсивне бачення: Грегорі Батсон і етнічні парадигми Північного Моря». Автор піддає аналізу співвідношення між системною теорією Грегорі Батсона і ідеями впливової норвезької наукової школи, спеціалізацією якої були проблеми етнічної належності. На думку автора, взаємозбагачення наукових ідей надало можливість для прогресу норвезької етнології, а Батсон, розмістившись на околиці дисципліни, став видатним теоретиком для багатьох генерацій норвезьких антропологів.

Запропоновані для журналу теми є частково традиційними: стан моралі в державі, про сім'ю та націю, стандарти одягу для жінок, управління внутрішнім поліетнічним складом населення (відношення держави до шведів і норвежців), як і специфічними: катання на полярних лижах в Північному Льодовитому Океані, тема відновлення пейзажу на острові Лігра та ін.

Аналітична стаття, в якій оцінюється стан польської антропології, належить Михалу Буковському. В ній вчений констатує той факт, що в Польщі етнологія розвивалась більш з націоналістичної мотивації, ніж з імперіалістичної, він також підкреслює значимість впливу соціології на цю народознавчу науку, розкриває сучасну антропологію своєї Батьківщини як різнобарвну та динамічну. Проблематика наукових досліджень, представлена в номері «Ethnologie française», присвяченому Польщі, різноманітна: село, суспільство, міграція, національна спадщина, література, релігія, етнічна генеза, народна медицина, корені антисемітизму, пластична хірургія. Представляє певний інтерес стаття Альберта Пієтта «Порівняльна онтографія: божества і колективні істоти», де йдеться про безпосередню участь дослідника у процесі з майбутнім його описом.

Розвиток етнографії в Північній Ірландії та Республіці Ірландії проаналізований в статті Хастінга

Доннана. Науковець передбачає, що «місце» і «населений пункт» залишаться основним стрижнем антропологічного аналізу навіть в умовах змін, які відбуваються в культурі та суспільстві Ірландії, в умовах, коли переорієнтація від соціальної теорії до праці в «полі» також еволюціонувала. Тому, мабуть, основні статті, представлені в публікації присвячені збереженню фольклору Ірландії, музеєзнавству, релігії, проблемі взаємовідношення науки і села. Сьогоднішній літературний дискурс розкритий в статті Олени Вульф «Сучасні письменники і нова Ірландія».

У вступній статті до журналу, присвяченого Словенії, Райко Муршіч спробував ознайомити європейського читача з державою, якій на той час було 20 років. Тому він локалізував країну на карті Європи, одночасно окреслюючи історичний шлях, пройдений словенцями. З того ж мотиву, мабуть, нас знайомлять з міфологією про народних героїв Південних слов'ян. Решта тематики присвячена календарним святкам під час та після періоду соціалізму, еміграції словенців до Аргентини, словенському танцю «полька» та його еволюції від традиції до сучасності, вивченню співіснування людини і тварини на прикладі співвідношення «людина – бик». Селянська тематика представлена доволі цікавою статтю Міріям Менсей «Заздрість та чаклунство в сільській Словенії». Євгеніка та вивчення сексуальності у середовищі словенських підлітків, як і тема «словенського року» на сучасному етапі – наближає етнологічні пошуки до нових віянь у зазначеній галузі науки. Стаття Дана Подйеда та Аленки Бартулович «Експозиція людських останків в словенських музеях: етична проблема» піднімає доволі актуальний моральний аспект роботи в цій площині і заслуговує на уважний розгляд.

Проблеми, які турбують Словенію, природно, характерні і для Хорватії. Етнологи Хорватії концентрують свої погляди на внутрішні проблеми, як-от в статті «Локалізація транснаціоналізму. Транскордонна практика боснійців та хорватів» Ясни Чапо і Харіза Халіловича. Хорватських дослідників притягує тематика міста (Загреб на початку століття), хвилі питання нелегального безробіття, трудових мігрантів в Мюнхені, вони вивчають долю політичних населених пунктів (рідне село І. Тито в постсоціалістичну епоху). В полі їх зору знаходиться економіка традиційної музики в сучасній Хорватії, дослідження хорватського танцю тощо. Але, на наш погляд, найактуальнішою є проблема, яка поставлена в роботі Санді Благоніча «Яким має бути хорват? Ефект відцентрових та доцентрових перерозкладів колективної ідентичності». Вона має дати відповідь на одне з визначальних питань створення нової європейської держави Хорватії – питання ідентичності та патріотизму, що дуже близька нам, громадянам незалежної України.

Тематика турецької етнологічної науки відображає специфіку сучасної Туреччини: трибунал для дітей, жінка в суспільстві, медичний туризм, техніка персонального розвитку в турецькому соціумі, стан засуджених у в'язницях. Проблеми міста залишаються важливими для турецьких науковців. В статті Бюкега Туркмена «Ісламський флірт. Виклик чи транс-

формація ідентичності» досліджений досвід флірту жінок-мусульманок і його вплив на ісламську ідентичність. Питання здається другорядним, але в сучасних умовах Туреччини, де боротьба між світським світосприйняттям та релігійним не втратила свого політичного значення, виводить її на рівень актуальних проблем етнології.

Ізраїльське суспільство в своєму багатогранності форм існування є одним з найскладніших та найбільш дивовижних у світі регіонів. Розташоване на стику Азії, Африки та Європи воно увібрало в себе культуру багатьох народів і держав. В номері «Etnologie française», присвяченому етнології Ізраїлю, відкривається сюжет трьох ключових проблем цієї країни: питання безпеки і оскарження кордонів, сенсів та мотивів харчування та здоров'я, наслідки сучасної імміграції та етнічної належності.

В 2-му номері журналу за 2016 р., що присвячений Італії, широко розкриваються сучасні проблеми сім'ї в країні. Ретроспективно розглядається створене зображення італійської сім'ї в соціо-антропологічній літературі 1950-1970-х рр. Нові форми сім'ї та нові погляди на сімейну італійську практику розробляються вітчизняними етнологами. Декілька статей висвітлюють нові явища в італійському суспільстві: транснаціональні сім'ї, румунські цигани в Італії і проблема соціальної допомоги, мусульманські та іммігрантські сім'ї. Публікуються результати досліджень сім'ї в умовах суспільства споживання.

В короткому огляді тематики, висвітленої в журналі «Etnologie française», можна ознайомитись з певним спектром проблем, над якими працюють наші європейські колеги. Звісно, більш глибоко можна вивчити результати досліджень етнологів згаданих країн безпосередньо прочитавши праці авторів.

Antoniý Moysey Specific of the scientific publications in the journal "French ethnology" (2006-2016). The proposed review of "French ethnology" analyzes current questions on which are working our French colleagues in the field of ethnography, cultural anthropology and ethnology during the last ten years. In addition, the journal actually dedicates usually one of the volumes to one of the countries. Review will familiarize with scientific ethnology researches in such countries as Hungary, the UK, Sweden, Norway, Poland, Ireland, Slovenia, Croatia, Turkey, Israel and Italy.

Key words: "French Ethnology", ethnography, cultural anthropology, ethnology.

Мойсей Антоній – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри суспільних наук та українознавства ВДНЗ України «Буковинський державний медичний університет».

Moysey Antoniý – Doctor of Historical Sciences, Chief of the Social Sciences and Ukrainian Studies in Higher State Educational Establishment of Ukraine «Bukovinian State Medical University».

Received: 18-09-2016

Advance Acces Publisher: November 2016

© A. Moysey, 2016